

IRACLIE PORUMBESCU ÎN CORESPONDENȚĂ CU CONTEMPORANII SĂI (III)

D. VATAMANIUC

Keywords: Iraclie Porumbescu, Dimitrie A. Sturdza, correspondence, Romanians, Transylvania, Bukovina.

Iraclie Porumbescu and his correspondence with his contemporaries (III)

(Abstract)*

The third part of the documentary *Iraclie Porumbescu corresponding with his contemporaries* presents the correspondence between Iraclie Porumbescu and Dimitrie A. Sturdza. Iraclie Porumbescu depicts himself in this correspondence like a messenger of his political orientation. He receives, as it may be seen right from the first letter, propaganda brochures, which he presents at the institutions from Bukovina. He shares D. A. Sturdza's opinions regarding I. C. Bratianu's role in the Romanian political life. He talks about Sturdza's piece of work, *Protestare*, typed in 1890. Attitude is taken here against accusing I. C. Bratianu's government. Sturdza also sends Iraclie Porumbescu his second piece of work, *Europe, Russia and Romania*, also typed in 1890. It was an „ethnic and political” study, with some maps. Iraclie Porumbescu chooses for his second letter the situation in Bukovina. The „trinity” Hurmuzachi – Eudoxiu, Alexander & George no longer existed, and the „national nobility” was losing its independence by the alienating the estates. The priests, together with the teachers, were depending on the Austrian possession. We remark the fact that Iraclie Porumbescu's reports with D. A. Sturdza explain the collaboration of the vicar from a region in Bukovina to „The Romanian”, the central press organ of the Liberal Party.

Dimitrie A. Sturdza

Iraclie Porumbescu adresează lui Dimitrie A. Sturdza (1883–1914) două scrisori, prima în 5 februarie 1890, a doua în 6 octombrie 1894, în termeni protocolari. Acestea cuprind informații privind atitudinea omului politic din România față de românii din Transilvania și Bucovina, provincii aflate atunci sub stăpânirea Imperiului Austro-Ungar.

Partidul Conservator, în opoziție încă din 1878, considera că era necesar să adopte un nou program în lupta politică. Titu Maiorescu elaborează, în acest sens, studiul *Zur politischen Lage Rumaniens*, pe care îl publică în revista „Deutsche

* Traducere: Ana-Gabriela Drahta.

Revue”, în numărul pe ianuarie–martie 1881¹. Eminescu îl traduce cu titlul *Despre situația politică a României, de Maiorescu* și îi face loc în „Timpul”, în ultimul număr din decembrie 1880². Maiorescu ignoră situația românilor din Transilvania și Bucovina sub dualism și noul program al Partidului Conservator marca o trădare a intereselor naționale. Eminescu dezaproba, în comentariile la studiul lui Maiorescu, orientarea Partidului Conservator ca fiind străină poporului român. Presa Partidului Liberal, la conducerea țării din 1878, acuză guvernul conservator de trădarea luptei naționale. Intelectuali din Transilvania, la care se alătură și Eminescu, din partea Bucovinei, înființează Societatea „Carpații”, în 24 ianuarie 1882, pentru a susține lupta românilor de sub stăpânirea dualistă³. Activitatea Societății stă în atenția diplomaților Imperiului Austro-Ungar din România, care fac rapoarte despre activitatea acesteia, ostilă stăpânirii dualiste⁴. Câțiva ani mai târziu, în aprilie 1884, se înființează la Sibiu, sub conducerea lui Ioan Slavici, cotidianul „Tribuna”, care va desfășura o activitate remarcabilă pentru unitatea culturală a tuturor românilor și care are o contribuție decisivă și în pregătirea *Memorandumului* din 1894. Partidul Liberal este înlocuit la conducerea țării, după mișcările țărănești din 1888, cu Partidul Conservator.

D. A. Sturdza ia conducerea Partidului Liberal, aflat în opoziție, după încetarea din viață a lui I. C. Brătianu, în 1891. Adoptă în orientarea sa politică o poziție favorabilă luptei românilor de sub conducerea dualistă.

Iraclie Porumbescu se înfățișează în corespondența sa cu D. A. Sturdza ca un mesager al orientării sale politice. Primește, cum se vede din prima scrisoare, broșuri de propagandă, pe care le difuzează la instituțiile din Bucovina. Împărtășește, cum se vede tot din prima scrisoare, opiniile lui D. A. Sturdza în legătură cu rolul lui I. C. Brătianu în viața politică din România⁵. Face aprecieri cu privire la lucrarea lui D. A. Sturdza, *Protestare*, tipărită în 1890. Se ia atitudine aici împotriva punerii sub acuzare a guvernului lui I. C. Brătianu⁶.

D. A. Sturdza îi trimite lui Iraclie Porumbescu și o a doua lucrare a sa, *Europa, Rusia și România*, tipărită tot în 1890. Era un studiu „etic și politic”, cu câteva hărți⁷. Iraclie Porumbescu aflase în călătoria sa în București, cu prilejul deschiderii Expoziției, că D. A. Sturdza ținuse în Sala „Orfeu” o conferință care îl

¹ „Deutsche Revue”, anul VI, nr. 1, ianuarie–martie 1881, p. 12–20.

² „Timpul”, anul V, nr. 290, 31 decembrie 1880/12 ianuarie 1881, p. 1–2; M. Eminescu, *Opere X. Publicistica*, p. 653–657.

³ D. Vatamaniuc, *Ion Slavici și lumea prin care a trecut*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968, p. 258–265.

⁴ *Eminescu în documente de familie*, Ediție de Gh. Ungureanu, *Documente literare*, București, Editura Minerva, 1977, p. 411–412. Textul german, traducere și note.

⁵ D. Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 269–281, 379–395.

⁶ D. A. Sturdza, *Protestare*, București, Tipografia „Voința Națională”, 1890.

⁷ *Europa, Rusia și România*, Studiu etnic și politic de Dim. A. Sturdza. Cu trei hărți, București, Stabilimentul Grafic „I. V. Sorec”, 1890. Retipărire în 1914. Ediție în franceză în 1898 și în germană în 1915.

interesa. Conferința, *Cestiunea națională*, se tipărește în volum în 1894⁸. D. A. Sturdza critică „guvernul boieresc”, cu alte cuvinte Partidul Conservator, pentru politica sa față de românii de sub stăpâniri străine.

Iraclie Porumbescu se oprește, în cea de-a doua scrisoare, la situația din Bucovina. Nu mai există „trinitatea” Hurmuzachi – Eudoxiu, Alexandru și George, iar „boierimea națională” își pierde independența prin înstrăinarea moșiiilor. Preoții, la care trebuiau alăturați și învățătorii, erau dependenți de stăpânirea austriacă.

S-ar putea să se mai găsească scrisori ale lui Iraclie Porumbescu în fondul corespondenței lui D. A. Sturdza, foarte bogat. Să remarcăm deocamdată că raporturile lui Iraclie Porumbescu cu D. A. Sturdza explică colaborarea parohului dintr-o comună bucovineană la „Românul”, organul central de presă al Partidului Liberal.

I

Frătăuți, 5 Faur 1890

Luminarea Voastră!

Am primit broșurelele, cu ale căror mărinimoasă trimitere m-ați onorat și distins, și fericit!

M-ați onorat și distins, căci ați avut descendența [a] regarda o intimă dorință a mea: m-ați fericit, căci conținutul broșurelor, și mai cu samă acele scrise de Luminarea Voastră, mă face mândru a vedea și a mă încredința că ce am susținut și susțin de aproape o jumătate de secol despre marele bărbat al nostru, al tuturor românilor, Ioan Brătianu, este adevărat, căci a confirmat prin al doilea bărbat, carele, pe lângă sublimu-i naționalism, patriotism și caracter, știut și recunoscut nu numai de toată ființa românească, mai este și un luceafăr de rară splendoare al erudițiunii și savantismului pe cerul nu numai al nostru, ci și peste marginile lui.

A unui atare bărbat cuvânt și judecată, pulberă înaintea lumii nepreocupate de pasiuni meschine, altă întreagă lume de zvârcoliri divergente de cuvântul și judecata sa.

Durere, că rușinea de care se încarcă unii dintre noi cu acele și atari zvârcoliri, împoașcă și asupra neamului nostru, căci respectivii poartă numele său. Însă a lor rușine o va spune până și semnul de la mormântul lor! „Și răstignește-l, răstignește-l” au strigat de unul și același neam cu un mare liberator și emancipator; pre acesta astăzi și după optsprezece secole lumea matur cugetătoare îl glorifică, pre aceia-i dezavuează. Apoi și de un Erostrat vorbește lumea, dară că și pe deplorabilii respectivi, ce au voie să dea cu pietre într-un Brătianu, va vorbi lumea tot așa, nu-i vina noastră, cum nu-i nici a domnului Ioan Brătianu.

⁸ *Cestiunea Națională*. Discurs rostit de D-nul D. A. Sturdza în întrunirea publică de la 25 septembrie din Sala Orfeu, București, Tipografia „Voința Națională”, 1894. Retipărire în 1899.

Acum vreo 8–10 ani am citi undeva un citat din „Times”: [text german]. A, cred că și la această apreciere a unei foi „universale” ca „Times”-ul sunt nerozii-n stare să râdă, cum au râs ei în 30 a lunii trecute la cuvintele d. Cogălniceanu în Camera, când a zis dumnealui, între altele, că I. Brătianu a făcut Regatul. Însă chiar și pentru aceasta își măresc și mai mult rușinea lor.

Mulțumesc, Luminarea Voastră, pentru benevola trimitere a broșurelor! Le-am și distribuit deja, pe unde am socotit. Una pereche am trimis și la „Societatea” noastră în Cernăuți și altă pereche la „Clubul român” din Suceava; iar eu le-am citit, și la citatul Luminării Voastre de la sfârșitul broșurii *Protestare*, mi-am adus aminte – cugetând la Luminarea Voastră, scriitorul celor zise în broșură cu atâta vervă și tărie, de Dogele Marino Faltesi, carele, nevinovat, ca și dl. Brătinau, acuzat de patrioți perfizi, le-a zis la justificarea nevinovăției sale: „Dezvinuirea mea e acuzarea voastră; învinovățirile mele sunt crimele voastre!”

Așa-i – sunt sigur! – și tot cuvântul Luminării Voastre din prețioasa-Vă broșură, pentru acuzatorii domnului Ioan Brătianu și iarăși sunt sigur că așa va și rămâne!

„Dabunt Dii!”

Cu cel mai profund respect, reverență și mulțumită, plecat serv!

Frătăuți, Bucovina
5. Faur 1890.

Iraclie Porumbescu
Exarh și paroh.

B.A.R. 56 (1)
DCCCXCVII

II

[Frătăuții Noi] 6.10.[1]894

Prea onorate și cu tot dreptul ilustre Domnule!

N-am avut norocirea de a vă găsi acasă, când am fost la deschiderea Expoziției la București, dorind să Vă exprim în persoană respectuoasa mulțumită pentru înalta-Vă bunătate de a-mi fi trimis prețioasa-Vă scriere *Europa, Rusia și România*, împreună cu tot așa de prețioasa-Vă epistolă despre nemuritorul Brătianu.

De atunci, de la ființa [prezența] mea adică, în București, Vă v-ați mai adaus multe pentru națiune și patrie prin vorbirile Domniei Voastre în Clubul și Adunările Erezilor sufletești ai marelui Brătianu, punând celor vorbiri ilustre cu cea din 25 septembrie la Orfeu o coroană de tot atâtea diamante, câte cuvinte în acea vorbire ați exprimat!

Nu în dar [zădar] și P.S.S. Părintele Episcop al Buzăului mi-a spus că Domnia și Ilustritarea Voastră sunteți „un mare și scump Bărbat al României”, la

care cuvinte nu numai eu, ci toți noi din Bucovina adăugăm, că nu numai al României, ci al tuturor românilor.

În acel discurs slăvit de la Orfeu aş dori din profundul inimii mele să-l am drept scump tezaur în micul meu tezauriar literar, cu cea mai posibilă-mi dignitate cu dignitatea lui.

Îmi permit, deci, respectuoasa rugare, să aveți și acum bunătatea a mi-l trimite acel discurs, de e – ce cred că va fi și fiind – îndeosebi tipărit! Și ca să-mi permit molestarea și îndrăzneala, poate și preste deplin, Vă mai rog, alăturați discursului și Scrisoarea Academiei Bucureștene către celelalte din Europa în cauza românilor de sub Coroana Sf. Ștefan, în toate limbile în care acea scrisoare a apărut.

Și acum încheind, ca să pomenesc ceva și despre noi aceștia de aici, va ajunge să spun că , de când s-au dus dintre noi, cei vii, Trinitatea de Hurmuzachi, Doxachi, Alecu și George, s-a dus și mila noastră și scutul nostru cel mai prielnic și mai valoros în contra „[ilizibil] dei cornei”, ce în orgoliul ei infernal și egoistic, nu vrea nimic să știe, nici de „status quo” garantat Bucovinei la primirea ei de la Turcia și nici la legile moderne, văzându-se astăzi fără conducere ca cea Hurmuzachiană. Boierimea noastră națională își pierde pe zi ce merge moșiile: cine, deci, independent de Guvern, ca dânsa, ne va mai fi reazemul și apărătorul?!

Noi, preoții?! Noi în acea măsură inferioară suntem impiegați ai Guvernului, în care superioritatea Mitropolitului peste noi, ca denumit de Guvern, e așșidere dependent de el.

Cu cel mai profund respect plecat serv!
întrolegându-l [întronându-l]

Iraclie Porumbescu
Exarh, Arhiepiscop și Paroh

B.A.R. 56 (2)
DCCCXCVII